

ВІДНОВЛЕННЯ НАРОДНИХ ХУДОЖНІХ ПРОМИСЛІВ НА ТЕРИТОРІЇ ПАРКУ ПРИРОДИ «БЕРЕМИЦЬКЕ»

*Марія Вікторівна Ялинська,
студентка бакалаврату кафедри туризму
Оксана Володимирівна Борисова,
канд. геогр. наук, доц. кафедри туризму
факультету природничо-географічної освіти та екології
Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова,
м. Київ, Україна*

Декоративно-прикладне і образотворче мистецтво як вид народних художніх промислів на Чернігівщині розвивається значними темпами і набуває все більшої популярності серед населення області та України в цілому.

Робота майстрів декоративно-прикладного мистецтва та самодіяльних художників посідала й продовжує посідати важливу роль у естетичному вихованні населення, адже митці відроджують, збагачують, поширюють традиції українського народу, передають свій досвід наступним поколінням, про що говорить кількість художніх промислів в області і в Україні в цілому, поповнення традиційних видів мистецтва новими і сучасними.

Згідно Закону України «Про народні художні промисли», народний промисел (народний художній промисел) – творча та виробнича діяльність, метою якої є створення художніх виробів декоративно-вжиткового призначення, що здійснюється на основі колективного освоєння і спадкоємного розвитку традицій народного мистецтва у певній місцевості в процесі творчої праці майстрів народних художніх промислів [1].

Існує декілька видів народних художніх промислів, осередком яких є Україна. Згідно Закону, осередок народного художнього промислу – територія, у межах якої історично склався і розвивається відповідно до самобутніх традицій народний художній промисел [1]. Таким чином, Чернігівщина є осередком для таких народних художніх промислів як: кожухарство і кушнірство, чинбарство, деревообробка (ложкарство, бондарство, скринництво, стельмаство, лозоплетіння та іграшкарство), гончарство, ткацтво (килимарство, прядіння, плахитництво, мотузництво, ситництво), обробка металів (зброярство, ковальство, ливарництво і золотарство).

В парку природи «Беремицьке» існує проект відновлення народних художніх промислів, що були характерні для Чернігівського Полісся X-XII століття. З них виділяють фарбування тканин, кушнірство, бондарство та зброярство.

Для означення шкіряного ремесла з вичинки овечих шкур побутовав загальнопоширений термін «кушнірство». Вироблення овчини, яку здебільшого

використовували для пошиття кожухів, шуб, шапок, комірв, мало широке розповсюдження. Техніко-технологічні особливості обробки відповідної сировини полягали у тому, що від правильності проведених операцій залежала якість не лише шкіри, а й хутра. Залежно від різновиду продукції виокремилася низка галузевих ділянок, серед них: кожухарство, шапкарство, шевство, шорництво тощо. Окрему нішу займало шевське ремесло, або чоботарство (за нар. етимологією пн.-сх. місцевостей — «сапожництво»), до появи спеціалізованих майстерень і фабрик займало окрему нішу в системі народного шкіряного виробництва. В різних місцевостях це заняття могло побутувати одночасно в кількох формах: було власне домашнім ремеслом, допоміжним до основних господарських занять, кустарним ремеслом (заняття чоботарством було основою життєзабезпечення спеціалістів цього фаху). Однак традиційне ремесло із пошиття шкіряного взуття зникло з побуту українців унаслідок розвитку легкої промисловості, залишивши за собою лише функцію його ремонтування.

Бондарство відоме в Україні вже в X ст. як виготовлення місткого посуду: діжі, барила, відра, коновки, балії, дійниці. Бондарі користувалися, крім звичайних теслярських інструментів, спеціальними рубанками, фуганками, циркулями, лінійками, кривим стругом. Бондарна продукція втратила практично-побутову роль із появою широкого асортименту алюмінієвого, скляного, цинкового, чавунного посуду і різноманітного господарського начиння фабрично-заводського виробництва. Відтак наприкінці 20 — на початку 21 ст. індивідуальне бондарне ремесло помітно згорнулося. Збережені вузьколокально, у 3 тис. рудименти бондарного ремесла нерідко є виявом міжпоколінної спадкоємності ремісничих традицій. Разом із тим сучасне бондарство куди частіше стає способом самовияву майстрів у їхній творчості. Проте таке прагнення до оригінальності, власне, як і слідування за запитами сучасного урбанізованого споживача, призводить до руйнування локально-регіональної своєрідності традиційного бондарства.

Зброярство — ремесло із виробництва військового захисного та бойового спорядження, традиції якого були започатковані ще задовго до н. е. Зразки тогочасної холодної зброї свідчать про високий рівень художньої майстерності. У давньоруський період зброярське ремесло зосереджувалось у міських майстернях. Тамтешні спеціалісти, виробляючи броню та зброю (шоломи, кольчуги, щити, мечі, булави тощо), застосовували різноманітні методи і художні прийоми металообробки — відливання, кування, гравірування, карбування, золотіння, воронування та ін. При цьому вміло поєднували різноманітні види металів та їх сплави (залізо, бронзу, золото, срібло). Особливою мистецькою досконалістю вирізнялася холодна парадно-урочиста князівська та дружинна зброя, зокрема мечі, пишно декоровані високохудожніми орнаментами чи написами [2].

Однак, окрім зазначених народних художніх промислів, у зв'язку з підвищенням зацікавленості в українській етнічній культурі, а також

продуктами виробництва притаманних їй ремесел доречним було б долучити до проекту відновлення такі промисли як іграшкарство та лозоплетіння.

За археологічними даними і музейними зразками, люди, які господарювали в різних регіонах України, здавна володіли навичками лозоплетіння. Проте особливо стрімкого розвою це ремесло набуло наприкінці 19 — на поч. 20 ст. Традиційна практика виробництва плетених із лози різноманітних речей поширилась у тих регіонах, де були значні масиви сировини або ж сприятливі природно-географічні умови для її культивування. В окремих місцевостях Полісся (Чернігів), Слобожанщини (с. Боромля Тростянецького р-ну Сумської обл.), утворилися осередки художніх плетених виробів як індивідуального, так і колективного (фабричного) виготовлення, що є ваговою базою для відтворення даного промислу на території Придесення.

Давні деревообробні традиції має іграшкарство. Це унікальне ремесло, пройшовши виняткову історію розвитку — від дитячого майстрування до художнього промислу, увібрало різні виробничі та декоративні техніки. Із розвитком іграшкарства, переходом його із власне хатнього виробництва у ринкове майстри все більше надавали своїм витворам художньої виразності — оздоблювали їх розписами, різьбленими орнаментами. Із кінця 20 ст. виробництво іграшки із дерева на основі традиційної техніки стало індивідуально-авторським. Такі майстри працюють у різних куточках України, зокрема, на Чернігівщині. У 21 ст. відчувається посилення інтересу до дерев'яних іграшок, що сприяє поверненню із забуття традиційних забавок і є стимулом для відновлення даного промислу не тільки з етнічно-культурного погляду, а й зі сторони комерційної привабливості.

Таким чином, парк природи «Беремицьке» як осередок відновлення природної та етнічної складових Чернігівського Полісся може стати центром відродження більш широкого кола народних художніх промислів у рамках вже існуючого проекту з метою збереження традиційної української культури, її популяризації на теренах України та поза її межами та зростання її загальної комерційної привабливості за рахунок збільшення зацікавленості у продуктах виробництва народних промислів сучасного суспільства.

Список використаних джерел

1. Про народні художні промисли : Закон України від 21 червня 2001 р. № 2547-III //Відомості Верховної Ради України. — 2001. — № 49. — Ст. 199.
2. Литвинчук Н.В. УКРАЇНА, ДЕРЖАВА: РЕМЕСЛА ТА ПРОМИСЛИ [Електронний ресурс] //Енциклопедія історії України: Україна - Українці. Кн. 1 /Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. - К.: В-во «Наукова думка», 2018. — 608 с. — Режим доступу: <http://www.history.org.ua/?termin=1.4.2>